

LAPS/15/2022, 6.2.2023

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi

**Viite: Hallintovaliokunta keskiviikko 08.02.2023 klo 11.15
/ HE 208/2022 vp / Lausuntopyyntö**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kotoutumisen edistämistä ja samalla kumotaisiin voimassa oleva saman niminen laki. Lain tarkoituksena olisi edistää kotoutumista ja hyviä väestösuhteita ja siten vahvistaa maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Tavoitteena olisi myös edistää maahanmuuttajien työllisyyttä, osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia sekä eräitä muita ehdotettuun lakiin liittyviä lakeja. Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin osana uutta kunnan kotoutumisohjelmää sekä muina kotoutumista edistävinä yleisen palvelujärjestelmän mukaisina palveluina. Kunnan kotoutumisohjelma olisi maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kokonaisuus, jonka vähimmäisisällöstä säädettäisiin lailla. Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkuja tehostettaisiin vahvistamalla osaamisen tunnistamista ja kotoutumiskoulutuksen yhteensovittamista muiden työllisyys- ja koulutuspalveluiden kanssa. Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asunon ja tuen järjestämisestä tulisi osa hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaa sosiaalihuoltoa.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsen edun ensisijaisuuden painottaminen lakitekstin tasolla on ehdottoman kannatettavaa.
- On myönteistä, että esityksessä on huomioitu lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä iästä riippumatta.
- On tärkeää kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, miten opetustoimessa voidaan varmistaa maahan muuttaneiden lasten yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yleisesti esityksestä

Lapsiasiavaltuutettu on antanut kotoutumisen edistämiseen liittyen useita lausuntoja vuosina 2021 ja 2022 ja viittaakin tässä soveltuvilta osin niihin.¹ Yleisesti ottaen lapsiasiavaltuutettu pitää esitystä erittäin kannatettavana.

Lapsiasiavaltuutettu jakaa näkemyksen siitä, että perusopetuksessa saadut valmiudet luovat perustan muussa koulutuksessa menestymiselle, ja että on tärkeää kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, miten opetustoimessa voidaan varmistaa eri-ikäisinä ja erilaisin taustoin maahan muuttaneiden lasten ja nuorten yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen ja suoriutumiseen koulutuspolulla (s. 49).

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa vastuun tarkentamista edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta (36 §, s. 232).

On hyvä, että esityksessä on tunnistettu nuorten tuen tarve perheenyhdistämiseen liittyvissä asioissa (s. 230). Käytännön työn kannalta esityksessä olisi kuitenkin perusteltua tuoda esiin vielä tarkemmin perheenyhdistämisen vaikutuksia terveyteen ja erityisesti psyykkiseen hyvinvointiin. Psyykkisestä oireilusta kärsii lähes jokainen yksintullut lapsi², ja perheellä on tärkeä rooli lapsen sopeutumisen ja kehityksen tukemisessa³.

Lapsen etu ja oikeus ilmaista mielipiteensä

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä ja tervetulleena, että nyt käsillä olevassa esityksessä nimenomaisesti painotetaan lapsen edun ensisijaisuutta lakitekstin tasolla (4 §). Tämä on merkittävä edistysaskel verrattuna nykyiseen kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010), joka edellyttää erityisen huomion kiinnittämistä lapsen etuun. Lapsen etu on huomioitu kiitettävästi myös perusteluissa, joissa muun muassa korostetaan lapsen edun läpileikkaavaa luonnetta (s. 178). Lapsen edun käsitteellä on tarkoitus varmistaa sekä kaikkien yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täysimääräinen ja tehokas nauttiminen että lapsen kokonaisvaltainen kehitys.⁴

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että luonnosversioon verrattuna YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta on avattu esityksessä entistä enemmän. On lisäksi erittäin tervetullutta, että esityksestä on poistettu tarpeettomat ikäraajat lapsen kuulemiselta ja painotettu lapsen mielipiteen selvittämisen tärkeyttä iästä riippumatta. Lapsiasiavaltuutettu kiinnitti tähän asiaan huomiota luonnosvaiheessa ja toi esille muun muassa YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamia loppupäätelmiä, joissa suositellaan Suomen poistavan kansallisesta lainsäädännöstään ikäraajat sekä varmistavan, että kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia kuullaan asianmukaisesti, heidän kehitystasonsa huomioon ottaen, heitä koskevissa oikeudenkäynti- ja hallintomenettelyissä.⁵ Ehdotettu sääntelyratkaisu ilman ikärajoja lapsen kuulemiselle ilmentää lapsen oikeutta ilmaista mielipiteensä vapaasti kaikissa itseään koskevissa asioissa, ja lapsiasiavaltuutettu katsoo ehdotuksen olevan linjassa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo esityksessä esitetyn (s. 179–180) tavan mukaisesti, että lapsen mielipiteen selvittämisen tulee olla pääsääntö. Lapsen tiedonsaantioikeutta on tuettava siten, että hänellä on edellytykset ymmärtää asia, josta häntä kuullaan. Lisäksi lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että oikeus ilmaista mielipiteensä ”vapaasti” merkitsee sitä, että lapsi voi ilmaista näkemyksensä ilman painostusta ja valita, haluaako hän ylipäätään käyttää oikeuttaan tulla kuulluksi.⁶

On erittäin myönteistä, että esityksessä korostetaan lapsen oikeutta tietää, miksi ja missä asiassa häntä kuullaan sekä mihin tarkoitukseen kuulemisessa kerättyjä tietoja käytetään (s. 179). Lisäksi olisi perusteltua painottaa tiedottamisen tärkeyttä siitä, missä määrin lapsen näkemykset on huomioitu. Lapsiasiavaltuutettu muistuttaakin, että lapselle on kerrottava

siitä, miten hänen näkemyksensä on huomioitu. Tällä varmistetaan se, ettei lapsen kuuleminen ole pelkkä muodollisuus.⁷

Jyväskylässä 6.2.2023

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
lakimies

¹ Ks. esim: Lapsiasiavaltuutetun [lausunto](#) hallituksen esityksestä (luonnos) eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (10.6.2022) sekä lapsiasiavaltuutetun [lausunto](#) eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle valtioneuvoston selonteosta koskien kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita (10.11.2021).

² Ks. esim: Minna Lähteenmäki (Näkökulma 35): [Alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielenterveyden haasteet](#) (2016).

³ Ks. esim: Andre Sourander: [Turvapaikkaa hakevien pakolaislasten ja -nuorten mielenterveys](#) (Duodecim 2007;123(4):479-85).

⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (CRC/C/GC/14), kohta 4.

⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevat loppupäätelmät (CRC/C/FIN/CO/4), kohta 30.

⁶ Ks. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) Lapsen oikeus tulla kuulluksi (CRC/C/GC/12), kohta 16.

⁷ ”Koska lapsella on oikeus siihen, että hänen näkemyksensä otetaan asianmukaisesti huomioon, päätöksentekijän on kerrottava lapselle prosessin lopputuloksesta ja selitettävä, miten hänen näkemyksensä otettiin huomioon.”, CRC/C/GC/12, kohta 45.